

Momente și schițe din Actualitatea literară

Nicolae Tzone

Ce mai face poetul Nicolae Tzone? Cum îl vedem rar pe poetul Tzone, din când în când ne întrebăm ce mai face. Ei bine, iată, deschidem revista constănțeană *Ex Ponto* (nr.4(37)/octombrie-decembrie 2012) și aflăm chiar de la poet că: „tzone trage perdelele și închide răcoarea în casa lui din aurel vlaicu numărul șaizeci”. Și: „tzone a devenit nesuferit nicidecum nu mai ridică ochii/ din poemele sale să privească în preajmă pe altcineva în afară de iubita lui/tzone a orbit zicea ieri un confrate la crâsmă și tzone i-a răspuns chiar/în mijlocul vestei crâșme suit pe o masă ca în vârful unui vulcan/adevărat este tzone definitiv a orbit”. Apoi, poetul se prezintă cu toată cunoscuta-i modestie: „tzone de asemenea este turnul din pisa al poeziei române”. Și, în fine, pentru că are nevoie și de un public, „tzone adună viespile verii toride în odaia sa misterioasă din strada/aurel vlaicu din bucurești și le vorbește în limba lor despre sine/și despre poemele sale...” Mă rog, de-ale poezilor!

Gheorghe Grigurcu

Meditația realistă a unui sceptic, Gheorghe Grigurcu în *Familia* nr. 1(566)/ianuarie 2013: „Remediul cel mai bun al unei nenorociri e o altă nenorocire. Cui pe cui se scoate. *Optimismul* întunecat (superb oximoron; n.DAD) cu care începi nenorocirea cea nouă”. Ca să fie un cioranian, Gh. G. mai trebuia să scrie că nenorocirea cea nouă trebuie să fie una mai mare decât cea precedentă.

Mircea Dinutz

Distinsul critic și istoric literar Ion Pop scrie în *România literară*, nr.9/1 martie 2013 un text amar, *Despre o invitație la cimitir*, text din care reproducem doar începutul: „Da, am primit de curând o tulburătoare invitație la... cimitir. Nu singur, ce-i drept, ci împreună cu stimatul meu profesor și coleg Ion Vlad. Fiind, unul, octogenar, iar celălalt trecut de șaptezeci de ani, era, poate, momentul să ni se readucă aminte cam ce ne așteaptă, mai devreme sau mai târziu. De preferat, desigur, mai devreme. Cineva, substituindu-se Sorții, vrea să ne grăbească întoarcerea noastră în pământul din care am fost făcuți, locurile trebuie, nu-i așa, ocupate, lupi mai mult sau mai puțin tineri au nevoie de o lărgire a spațiului vital. Oricum, generația noastră e “expirată”, cum bine se știe de câțiva ani încoace, de când dravinismul cultural mârâie prin bârlogurile speciei. Personajul care ne face această încurajatoare invitație este fostul nostru student Mircea Arman care a preluat de curând conducerea revistei de cultură *Tribuna* de la Cluj”. În restul paginii din *România literară*, criticul și poetul Ion Pop își povestește plecarea/îndepărtarea din Colegiul Director al revistei de la Cluj.

Ileana Mălăncioiu

La 19 februarie, s-a stins și Mircea Dinutz, redactorul-șef al revistei *Pro Saeculum* de la Focșani. Nu l-am cunoscut, dar l-am citit, am colaborat, a scris despre cărțile noastre, am scris despre cărțile lui (nu din reciprocitate, ci din considerație reciprocă). Peisajul presei culturale românești de astăzi este mai sărac fără Mircea Dinutz. Dumnezeu să-l ocrotească!

În volumul de interviuri *Carte cu poeți* (Editura MNLR, 2012) al poetei Lucia Negoită, Ileana Mălăncioiu – ca-ntr-o artă poetică – își devoalează angoasele de creatoare adevărată: „...strădania de a descoperi Cuvântul care să mă exprime cu adevărat n-a încetat niciodată și mă cutremur la gândul că vine o vreme în care criza acestuia duce vrând-nevrând spre tăcerea definitivă. Dumnezeu nu ne pune la nesfârșit mâna în cap. Întâi fiindcă mai așteaptă și alții la rând, apoi fiindcă mai are și altceva de făcut”. Poeții de 17-21 de ani, care publică două-trei cărți pe an, ar trebui să ia aminte.

Excelent poem de Nicolae Coande din antologia de autor *VorbaIago* (Editura *Măiastra*, Târgu Jiu, 2012), poem intitulat *Tatăl Nostru Biroul Politic*, un adevărat pamflet care începe așa: „Cum ai izbi o femeie cu fața de gratii în timp ce-i spui/Te iubim dar patriotismul tău lasă de dorit./întinsă pe jos ea simte cum Tatăl Nostru Biroul Politic/ii cutreieră copilăria, cu bastonul cel negru îi ridică fustița/cum deschizi un dovleac toamna cu mii de planete în burtă...” Este vorba, desigur de Biroul Politic al PCR, aflăm noi mai la vale când Coande vorbește de seceri și ciocane,

deși ar putea fi vorba și de Biroul Politic al unor partide democratice din zilele noastre. Dar scena aduce aminte și de extrema cealaltă partinică, bârfa politică interbelică povestind cum Nicolae Iorga, marele istoric și om politic, în scurtul său mandat de prim ministru, aștepta dimineața funcționarele în fața Consiliului de Miniștri și le ridica fustițele cu umbrela, să vadă dacă sunt decente și au chiloți!

Poem într-un vers de Aurel Pantea, din volumul *Nimicitorul* (Editura *LIMES*, 2012): „Urme luminoase, pe aici au trecut contemplativii!”

Din suferințele din amor ale poezilor. Cristian Groman, poet român din Londra, publică într-o revistă românească din 2012 (ați citit bine anul, 2012!) următorul „nanopoem”: „Tu, pentru mine ești prințesa mea/Să nu mă uiți nicicând, aș vrea/Și unul pentru altul să trăim/Și toată viața, mereu să ne iubim”. Hm! Am lăsat virgulele exact acolo unde le-a aruncat poetul suferind de amor. Versurile ar putea fi nemurite pe note de Nicolae Guță!

În revista *Cronica veche* de la Iași, Vasile Ghica ține o rubrică de ipanseuri despre literatură, un mod aparent ne-serios de a spune lucrurilor pe nume. Exemple: „În unele redacții literare e ca în avion. Unul conduce, iar ceilalți le este greață” sau: „Unele lecturi publice seamănă cu o schimbare de sex. Te duci acolo bou și te întorci vacă”.

Poetul Petru M. Haș acordă un interviu poetei Amelia Stănescu în *Poesis*, nr. 264-266/2013. La un moment dat poeta constănțeană îl întreabă pe poetul arădean ce a vrut să spună când a afirmat (cândva) că „nu mai știe nimeni ce este poezia”. Iar Petru M. Haș o/ne lămurește (acum) definitiv: „O sumedenie de presupuneri și identități așteaptă la ușă, iar noi trebuie să ne ferim să deschidem ușa, ca ele să nu dea năvală peste noi, în trombă. Asta înseamnă că poezia poate fi orice, din moment ce nimeni nu mai știe ce este. Spre impasul autorilor de teorii asupra acesteia. Poezia este, în primul rând, ceea ce este. În al doilea rând, poezia este ceea ce nu este poezia. Pentru că altfel nu are cum să fie”. Mda, era pe când nu se zărea...

Dorel Vișan
(sursa foto:
<http://catalinlazaroiu.blogspot.ro>)

Oradiografie a României actuale face actorul (și scriitorul) Dorel Vișan într-un interviu din *cotidianul.ro*, spunând, printre altele: „Rămân la părerea că am pornit pe un drum greșit și nici măcar acum nu ne dăm seama unde ne aflăm. În primul rând, noi ne-am renegat propria noastră identitate. Românul este un om foarte ciudat, un om aflat la răscruce de vânturi, la răscruce de popoare năvălitoare. Care cum a trecut pe-aici a luat câte ceva din sufletul românesc și a mai lăsat câte ceva la schimb. Și-atunci nu suntem de condamnat, căci ne-am format în acest fel. De condamnat este faptul că nu mai avem noroc. Nu mai avem noroc de comandanți care să ne adune, care să ne înțeleagă și care să știe să ne mobilizeze. Aici este marele necaz. Aud acum că trebuie găsite din nou soluții pentru ajutoarele sociale... Eu nu cred că avem nevoie de asemenea soluții, ci de soluții de muncă. Omul să muncească și să aibă bucuria răsplătirii muncii lui. Dacă românul nu mai are bucuria muncii lui, atunci se duce totul de râpă, nu mai există nimic”.

D.A.D.

CONCURSUL DE POEZIE DE DRAGOSTE LEOAICĂ TÂNĂRĂ, IUBIREA...

Ediția a XIII-a, 26 aprilie 201

Centrul Cultural al municipiului Pitești, prin revistele de cultură *Cafeneaua literară* și *Argeș*, organizează ediția a XIII-a a **Concursului național de poezie de dragoste Leoaică tânără, iubirea...**

La concurs pot participa creatori cu vârste până în 35 de ani, care nu sunt membri ai U.S.R. și nu au câștigat un premiu la edițiile noastre anterioare.

Concurenții vor trimite pe adresa organizatorului câte 5 poezii de dragoste, creații originale, nepublicate în volum, fiecare poezie fiind printată sau dactilografiată pe câte o singură pagină, semnată cu numele real al autorului și având indicat nr. de telefon.

Toate cele cinci poeme vor fi cuprinse într-un singur document cu extensia .doc, cules cu corp 14, Times New Roman CE, mărime 150. Textele vor fi expediate fie la adresa e-mail virgildiaconu2004@yahoo.com, fie poștal, pe adresa Centrul Cultural Pitești, Str. Calea Craiovei nr. 2, Casa Cărții, Bloc G1, sc. C, et. I, cod 110013 Pitești, jud. Argeș, fie se vor depune direct la sediul Centrului Cultural Pitești, până la 15 aprilie 2013. Manuscrisele nu se înapoiază.

Juriul va fi format din membri ai U.S.R desemnați de organizator.

Câștigătorii desemnați de juriu vor fi premiați în bani, astfel:

Premiul I:	370 lei
Premiul al II-lea:	310 lei
Premiul al III-lea:	280 lei
Mențiune I:	220 lei
Mențiune II:	220 lei

Festivitatea de premiere va avea loc la Centrul Cultural Pitești, în ziua de 26 aprilie 2013, ora 12.00. Premiile se acordă numai câștigătorilor prezenți la festivitate. În caz de neprezentare, premiile se acordă următorilor clasați.

Poeziile premiate vor fi publicate în revistele *Argeș* și *Cafeneaua literară*.

Organizatorul nu decontează cheltuielile de deplasare sau cazare.

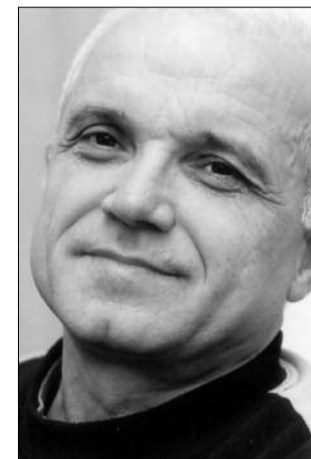
Are vreo importanță faptul că scriem și nu suntem citați?

Despre *avatarul* (metamorfoza) lecturii la românii care au apucat comunismul și eventual au fost educați de el. Eu (asemenea optzeciștilor) sunt chiar un „produs al comunismului”, e la mintea cocoșului: născut în 1950, mi-am petrecut copilăria, adolescența și tinerețea (până la 39 de ani, câți aveam la Revoluția din 1989) sub mobilizatoarea „luptă de clasă” (știți, „literatura română trebuie să mobilizeze, ea e o expresie a luptei de clasă, exprimă conflictul dintre exploatați exploatați”). Le-am prins pe toate, privind dinspre literatură: și realismul socialist (al învățării marxist-leniniste) și liberalizarea din 1964 urmată de tezismul ceaușist din 1971 și impunerea literaturii oficiale, aservite. E drept, dacă m-aș lua după istoricii literari de modă nouă, români, n-am prins proletcultismul de după ocupația sovietică și de după transformarea României dintru-n regat într-o republică populară în decembrie 1947. Proletcultism care și-ar fi epuizat substanța românească între anii 1948-1950, cică, înainte să mă nasc eu. De fapt, între acești ani *satanici* (care au umplut pușcăriile politice), sămânța stalinistă a proletcultismului sovietic, de tip bolșevic, semănată la noi, a prins rădăcini. Nu spun că e o naivitate să susții că a murit proletcultismul în 1950 în România (an după care a fost contestat, în stil oportunista, amintindu-se că însuși marele Lenin a blamat organizația independentă *Proletkult* după revoluția din 1917 când a apărut la Moscova, deoarece avea pretenții avangardiste, insurgent-anarhice, nesupusă ordinului de partid, și care ignora ideologia bolșevică; nu conta că avea aceeași cauză, a rușii de trecut, în spirit antiburghez și preamărire a proletarului; motiv să fie desființată în 1932 de către Sovietul pentru educație; deși proletcultismul rămâne valabil în cadrul URSS pe mai departe, nu contează că i se va spune „realism socialist” – literatură „de clasă”, a proletariatului, care te educă în spirit marxist, o literatură didactică, „realistă”, pe înțelesul masei populare; natural, modelul acestei literaturi era literatura tradițională și folclorul, această literatură „aparținea de la sine proletariatului, care murise pentru ea, dar fusese furată de clasele exploatare”). În România n-a murit proletcultismul după 1951, din contră, el a căpătat un specific românesc – până la Revoluție el a perpetuat literatura oportunista, literatură de partid și de stat, aservită PMR și PCR, literatură de masă, de tip „Cântarea României”, impusă de activismul comunist (recunoscută și în toată presa culturală românească, literatură oficială, patriotică și partinică sau dedicată dictatorului N. Ceaușescu și soției sale), care funcționa în paralel cu literatura cu valoare estetică. Până la Revoluție, modelul proletcultist, al amestecului politicului în creația literară (care preamărea, în stil primitiv, „popular”, fără nici o susținere estetică, idealurile clasei muncitoare și țărănimii „conducătoare”) a scos pe bandă literatură impusă de partid, în cărți și reviste. Faptul că Stalin (venit la putere în 1922, după moartea lui Lenin), influențat de Maxim Gorki (activist politic, fondator al realismului socialist; a murit în 1936) a înlocuit terminologia bolșevică a proletcultismului cu aceea de realism socialist, nu înseamnă nimic. Spiritul proletcultismului de tip sovietic a fost perpetuat de Ceaușescu și de ideologiei lui și a fost urcat pe cele mai înalte culmi, amestecând în el alt spirit criminal, al revoluției culturale a lui Mao Zedong și al cultului personal. Celebrele „Omagii” ceaușiste de preamărire a clasei muncitoare și a țărănimii (a proletariatului național) aveau de la un moment dat accent patriotic extins, ele ridicau în

slăvi nu numai țara, cu eroii ei, și partidul comunist, ci și pe „conducătorii supremi” (erau patriot dacă le aduceai lor prinosul)... Azi, la 23 de ani de la Revoluție, ne dă mâna să luăm peste picior proletcultismul dus la extrem din 1948 până în 1989, manifestat în forme diferite, și să spunem că proletcultismul e egal cu subcultura, de care suntem atât de mândri azi. Eu nu pot să uit că până în 1989 literatura oficială de partid și de stat promova tezismul proletcultist și că ea era tolerată să apară în reviste și în cărți și de marii critici și scriitori români, aveai senzația unui oportunism generalizat. Frica de partid (mai exact de brațul ei secret înarmat, Securitatea) a perpetuat proletcultismul în literatura română, l-a lăsat să funcționeze în paralel – chiar dacă teoreticienii proletcultismului inițial de la noi, de la N. Moraru la M. Novicov, Ion Vitner sau Ovid. S. Crohmălniceanu nu mai erau demult la putere. Apropo de lecturile din anii 50 (eu eram furat de copilărie în acei ani), promovate nu atât de manualele școlare, cât de literatura oficială, prin cărți și reviste. Îmi amintesc de o listă (dată de gol de Ion Simuț) a unui critic al anului 1961, necunoscut azi, pe nume Emil Boldan, care „reflectă cât se poate de fidel epoca în sinteza sa de serviciu, realizată în *Prezentare succintă a istoriei literaturii române, publicată în volumul V, din 1961, al publicației „Limbă și literatură”, editată de Societatea de Științe Istorice și Filologice din R.P.R. Imaginea de ansamblu trebuie confruntată atât cu relieful anterior al valorilor, cât și cu modificările care apar imediat după 1961. Accentele puse de Emil Boldan sunt însă pe deplin semnificative pentru interesele politice ale epocii proletcultiste în literatură, înțelegând ca un instrument al ideologiei comuniste, adică al partidului muncitorilor promovând deschis lupta de clasă împotriva burgheziei”, scrie Ion Simuț în 2008. De curiozitate, cine erau criticii literari (principalii vinovați pentru impunerea proletcultismului la noi; ei erau mai mult ideologi vânduți decât critici literari). Îi dă de gol Ion Simuț, prin textul lui Emil Boldan din 1961: *CRITICA literară, „îndrumată de partid”, are datoria să sprijine „competiția pentru actualitate, orientarea masivă, dominantă, a literaturii române către problemele concrete ale construcției socialiste” (p. 125). În mod curios, G. Călinescu, deși foarte activ în epocă, nu este evidențiat în mod special, cum nu fusese nici la capitolul literaturii interbelice, nici în secvența dedicată prozei proletcultiste, dar, e adevărat, este plasat în fruntea listei criticilor, care arată astfel: G. Călinescu, Tudor Vianu, D. Panaitescu-Perpessicius, Mihail Ralea, Ion Vitner, M. Novicov, Al. Dima, Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu, Silviu Iosifescu, G. Ivașcu, N. Tertulian, D. Micu, Savin Bratu, G. C. Nicolescu, Al. Piru - fără nici un comentariu la nici unul dintre nume. Singurul adaos este acela că principalele articole critice sunt publicate în paginile unor reviste ca „Lupta de clasă”, „Viața românească” (noua serie), „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Tribuna”, „Iașul literar”. În concluzie, „numele creatorilor de literatură din România de azi e impresionant de mare” - după cum afirmă Emil Boldan în 1961. Mai mult: „scriitorii din R.P.R. reușesc să dea în ansamblu un tablou bogat și mobilizator” (p. 125). Nu mai dau aici și lista poezilor și prozatorilor sau dramaturgilor proletcultiști. Pe acești autori, în majoritate, i-am citit (sau le-am văzut la televizor, până la Revoluție, piese de teatru). Nu m-au influențat în nici un fel și am îndoie că „masele populare” care i-au citit au**

fost „mobilizate” în lupta de clasă. S-a ales praful de memoria lor? Nu mai înseamnă nimic scriitorii ce au servit proletcultismul sau realismul socialist, profitorii ai comunismului? Au rămas ca valori scriitorii din subteran, nealiniați? Morala? De când mă știu citesc scriitorii români de curiozitate, unii au valoare, alții sunt vedete, unii îmi dau gratuit cărțile lor și le citesc din politețe, deși n-au o cotă literară, alții nu sunt de găsit nicăieri în librării și rămân necitiți (mai ales după Revoluție n-ai unde să găsești o carte beletristică originală scrisă de români). E adevărat, au fost și autori pe care nu i-am citit până la Revoluție fiindcă scriau literatură oficială la ordin, omagială sau... proletcultistă, îi evitam. Recunosc, din anii 70, un rol determinant l-au avut soții Monica Lovinescu și Virgil Ierunca la Radio Europa Liberă, unde făceau o ierarhie „est-etică” perfect credibilă, cărțile enumerate de ei ocupau pentru mine primul loc la lecturi. Dar am divagat.

Am avut literatură complice, duplicitară până în decembrie 1989 (de altfel, până în prima zi a Revoluției au apărut texte propagandistice literare de tip proletcultist în presa de la noi), care avea două motoare după venirea lui Ceaușescu la putere (las la o parte liberalizarea aparentă de după 1964 de vreo șapte ani; mai degrabă traducerile din literaturile occidentale aveau să schimbe mentalități): 1) cel oficial, al „artei pentru mase”, opusă elitismului individualist, profund proletcultist sau realist socialist național, „educativ”, dogmatic, care preamărea omul nou și dictatura, culmea (cu o Uniune a Scriitorilor îngenucheată, asemenea revistelor și editurilor), și 2) cel neoficial, care se strecura cu demnitate, promovând criteriul estetic modern, nu neapărat capitalist sau

De când mă știu citesc scriitorii români de curiozitate, unii au valoare, alții sunt vedete, unii îmi dau gratuit cărțile lor și le citesc din politețe, deși n-au o cotă literară, alții nu sunt de găsit nicăieri în librării și rămân necitiți ...

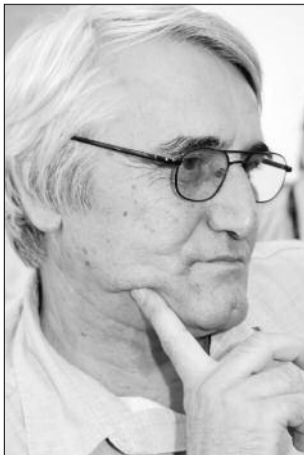

Foto: Al. Th. Ionescu

cosmopolit, supracenzurat. După Revoluție, ne-am trezit cu alt gen de subcultură (decât cel al literaturii comandate), promovat de televiziuni, în principal (ele au impact la „masa populară”; cărțile originale și revistele de cultură au intrat în regim elitist; nu sunt citite nu numai de *marele public*, dar nici de scriitorii). Literatura română are probleme, „edițiile” au dispărut, recuperarea editorială a scriitorilor e întâmplătoare. Academia se mai omoară cu firea (cu institutele sale; datorită criticului Eugen Simion avem în noile generații și critici de top) să facă sinteze gen „Dicționarul General al Literaturii Române” sau să dea documente literare de gol, în genul „Cronologiei vieții literare românești”, din 1944 începând (au apărut șapte cărtoae, din 2010; s-a ajuns la anul 1957). Care e viitorul... lecturii în libertate (nu în totalitarism, când chiar se citea în prostie)? Între timp, în ultimii 23 de ani, au tot dispărut cititorii scriitorilor români originali: acesta e *avatarul*. Are vreo importanță faptul că scriem și citim degeaba?

Liviu Ioan Stoiciu

litere

Cronica întârziată

De la jurnalul parizian la istoria jurnalului intim

Pasiunea lui Eugen Simion pentru jurnalul intim durează de-acum mai bine de trei decenii, în dublă accepție, de cititor (exeget) și autor (diarist). În epilogul opului confesiv din 1977, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii...* - subtitulat *Jurnal parizian* - mărturisea că a scris această carte într-o „vacanță critică” după efortul copleșitor al elaborării unei „cărți grele” precum *Scritori români de azi, II*. Și recunoștea că nu i-a reușit deplin detașarea: „...nu m-am putut îndepărta cu totul nici de literatură, nici de critică. Numai stilul de a mă apropia de ele s-a modificat într-o oarecare privință: mai epic (portrete, imagini din viața socială), mai reflexiv și cu mai mare exigență moralistică, aici, decât în eseurile critice. Voința de subiectivitate este acum mai puternică și imaginația se plimbă, într-o libertate absolută, de la cărți la viața străzii și din nou la cărți, încercând să umple golul dintre ele”. Iar în introducerea la *Ficțiunea jurnalului intim* din 2001 - veritabilă istorie, fortificată teoretic, a diarismului european și românesc - întreține aceeași nostalgie, similară cu ispita creației, mărturisind că a abordat această „temă restantă”, după „un efort enorm de lectură și sinteză critică” presupus de altă carte grea (*Scritori români de azi, IV*). *Ficțiunea jurnalului intim*, recunoaște iarăși, „nu-i o carte obișnuită, cel puțin pentru autorul acestor rânduri, este un eseu, mai bine organizat și cu o respirație mai lungă decât altele, în care teoria și critica literară încearcă să se împace și să se completeze. Am mai folosit această metodă în *Întoarcerea autorului* și am observat că n-am scandalizat prea mult pe cei care mă citesc”. Modelele invocate sunt *Principii de estetică* de G. Călinescu - „o meditație liberă în jurul unei ecuații complexe și un număr de încheieri provizorii, ca într-un roman cu final deschis” și *Deliberarea* lui Roland Barthes - „un teoretician atipic, strălucitor, provocator, nu de puține ori iritant pentru spiritul constructiv”.

Cum se vede, eseurile despre relația creator-operă din *Întoarcerea autorului*, din 1981, constituie punctele de sprijin ale unui program al criticului înclinat spre studiul literaturii subiective. În secțiunea liminară, intitulată expresiv *Contre Sainte-Proust*, Eugen Simion dezbate distincția operată de Proust între „eul social” și „eul profund” al creatorului. Se știe că reacția polemică a prozatorului a fost provocată de biografismul sainte-beuveian. Fără să îl reabiliteze pe Sainte-Beuve, criticul român reliefează inconsecvențele lui Proust, adeseori surprins în ipostaza de biograf. Sondând mai adânc istoria problemei, el fixează momentul înlocuirii criticii biografice printr-o critică a profunzimilor în deviza lui Rimbaud (*Car Je est un autre*). Din Paul Valéry, teoreticianul „vocii impersonale”, ar descinde însăși noua critică de factură formalistă. De la acest punct, primatul operei este recunoscut fățiș, iar locul autorului va fi luat, în limbaj neocritic, de *scripteur, écrivain, donateur de récit, producteur* etc. Se încetățenește, astfel, ideea spiritului impersonal, întrucât opera apare deposedată de făptura creatorului. O revenire către autor se înregistrează abia cu ajutorul lui Freud, dar critica psihanalitică, psihobiografia, critica arhetipală sau monotematismul se adresează omului văzut ca „sumă de complexe”. Este o lectură posibilă, se recunoaște, dar nu și cea mai îndreptățită. Eugen Simion este dispus să ia în considerare noutatea oricărei metode critice, fără să acorde vreun statut hegemonic.

Rolul de tranziție în această dispută a priorităților operă/autor e îndeplinit de Roland Barthes care „nu se hotărăște să elimine cu desăvârșire din text autorul”. Teoreticianul francez reprezintă, neîndoielnic, un model obsedant pentru criticul român și eseurile consacrate acestuia dovedesc o temeinică asimilare a principiilor barthesiene, oscilante de la o vârstă la alta. De la credința în „omul de hârtie”, Barthes ajunge, prin *Michelet par lui-même*, la „structura unei existențe” apoi la „implicarea subiectivității” din ultimul eseu antum, *Camera luminoasă*. Preluând formula barthesiană, Eugen

Simion efectuează o lectură programată a cărților biografice sau memorialistice *de* sau *despre* Camus, Malraux, Simone de Beauvoir, Sartre, Ionesco, Mircea Eliade, Marin Preda etc., interesat să afle „secretul nașterii unui creator”, „spectacolul personalității”, „structura unei existențe”. Preconizează, în același timp, o lectură de fixare a pactului (impactului) biografic în viziunea autorilor de memorii și antimemorii. În cursul lecturii, Eugen Simion se detașează în egală măsură de pozitivismul biografic, dar și de „fința lingvistică” a structuraliștilor. Încearcă să determine exact ce înseamnă *a scrie* și *a exista* pentru creator, care este *strategia criticilor* față de text.

Eugen Simion nu se manifestă defel ca „un spirit fanatizat de metode” sau fascinat de „metodologii” mai noi ai criticii literare, cum recunoaște într-un răspuns la reproșurile acide ale lui Șerban Cioculescu: „Mă interesează însă în cel mai înalt grad orice metodă care duce mai departe interpretarea și mă ajută să văd ceea ce impresionismul mă împiedică să văd: (pivnițele) textului nu numai suprafețele lui”. Acest crez desprins din *Sfidarea retoricii. Jurnal german* (1985) subliniază tendința către o critică *sintetică*, integratoare, privind opera „ca un produs cu cauze multiple”. Neacceptând stagnarea în critică, autorul *Sfidării* alege calea „progresului” care derivă din lărgirea gamei hermeneutice. În acest fel poate fi atins rostul suprem al criticii literare: *resuscitarea valorilor literare*. Căci semiotica lui Barts, polisemantismul lui Richard, psihanaliza existențială a lui Sartre duc la revalorificarea din unghi inedit a textelor „epuizate de sensuri”. Orice rețineră în fața noilor metode ar constitui nu numai dovada cecității și conservatorismului păgubitor, ci și un semn de auto-frustrare ori limitare a posibilităților cunoașterii estetice. E profitabilă, în atari împrejurări, acceptarea diferențiată, în funcție de afinități structurale: „Am încercat să-mi înving inerțiile și să înțeleg noile tendințe în critică. Câteva metode mi s-au părut promițătoare și le-am aplicat, în felul meu, în interpretarea fenomenului literar”. O distincție devine totuși imperioasă: spre deosebire de textolog, căruia îi este suficient să descrie un „sistem de funcționare a textului”, criticul evaluator „vrea să-i determine mesajul și valoarea mesajului”. Depășind stadiul declarațiilor de principiu, redescoperim în autorul *Sfidării retoricii* un interpret de profunzime al scrierilor cu mai redusă sau mai largă difuziune. Comentariile sunt grupate în șase capitole omogene (excluzând *Jurnalul german*), corespunzând unor domenii distincte de aplicație. Interesul criticului se deplasează - urmărind o direcție teoretică, nu una valorică - dinspre universal către național. Eugen Simion revine asupra relației dintre text și creator, dezvoltă ideea lui Goethe despre *natura* artistică, redimensionează *tipologiile spiritului* propuse de Michel Tournier sau nuanțează teoria instrăinării poetului de limbaj. „Obsesia” Barthes se întrevăde și aici, rezultând un portret inspirat al consacratului semiotician: „Barthes a participat la constituirea Codului semiologic, a trăit printre guelfii noii retorici, a dus bătălii pentru a impune legea criticii noi. Un ghibelin, dar, printre guelfii unei discipline severe. Un spirit care, după ce a creat un sistem, nu se simte bine în interiorul lui”.

Preocupat să probeze instrumentarul noii critici, Eugen Simion nu renunță defel la modalitățile tradiționale. Cum ar fi, spre pildă, portretizarea. Eseistul ajunge chiar să-și refuze accesul la operă ca să realizeze mai degrabă portretul moral al scriitorului: „Nu mi-am propus să vorbesc aici despre proza lui Fănuș Neagu, despre care, de altfel, am vorbit în nenumărate rânduri, ci despre omul acesta cu trupul mare și fața albă de înecat - cum ar zice el - care a pășit cu câțva timp în urmă în a doua parte a veacului său”. Se preferă, în *Sfidarea retoricii*, exprimarea directă, nepretențioasă, în două cuvinte: familiaritatea discursului. Paginile de exegeză par contaminate de spiritul *diaristic* al ultimului capitol, *Jurnal german*. Lipsa de ceremonie

devine o strategie adecvată a criticului care pătrunde, astfel, mai lesne și fățiș în miezul problemei, în inima textului. El renunță cu bunăștiință la ariditatea conceptelor spre a se lăsa învăluit de căldura confesiunii. Discursul cunoaște alternanța dintre stările de rigoare și cele de tihnă ori de detensionare.

Ceva mai târziu, într-o „carte vorbită” din 2004, *În ariergarda avangardei (convorbiri cu Andrei Grigor)*, Eugen Simion se vâdește un confesiv moderat, astfel că interlocutorului îi trebuie multă răbdare și ocol strategic spre a-l determina la rememorarea propriei vieți în paralel cu viața literaturii. *Pedagogia discreției* este o știință rareori trădată, admitând că „omul este o ecuație a intimității”. Explicând titlul cărții, de sugestie barthesiană, autorul principal își explică poziția nu atât neutră, cât precaută în ce privește mișcarea literară: „Ariergarda avangardei este, repet, o poziție mai bună pentru că ea dă criticului literar o mai mare libertate de mișcare și un statut care-i permite să observe corect disonanțele dintre aspirație și creația propriu-zisă în cadrul unei acțiuni colective”. Altfel spus, *Ariergarda avangardei* devine locul privilegiat de unde criticul literar „vede mai bine și judecă mai drept”, fiind „condamnat la obiectivitate”, învingându-și astfel „simpatiile și resentimentele care-i asaltează spiritul”. Crezul critic, schițat în *Cuvânt înainte*, este nuanțat și completat de-a lungul „dialogurilor amicale”. După modelul lovinescian, sunt subliniate atributele esențiale: bun-simț și gust estetic, echilibrul și luciditatea obiectivă a judecății. Proiectul criticului literar a fost unul de *construire* a destinului personal în convergență cu destinul generației sale: „Ambiția mea a fost (și este încă) de a *construi* o literatură, de a fi, întâi, arhitectul unei generații și, apoi, comentatorul inspirat al unei literaturi”. Dincolo de sacrificiu existențial („Critica impune, într-adevăr, sacrificiu”) și excelență („În literatură (inclusiv în critica literară) trebuie să excelezi. Dacă nu, trebuie să abandonezi”) presupuse în act, atare paradigmă își află punctul de plecare într-un model uman determinat de certe repere: „Modelul meu uman este omul care se construiește, se face pe sine în funcție de câteva puncte de reper”. În acest moment al reconsiderării formației sale, Eugen Simion nu rămâne imun la impactul contemporan al actului critic și propune *reinventarea* criticii literare: „*Reînnoită* în funcție de mijloacele actuale de comunicare”.

În *ariergarda avangardei* constituie o confesiune captivantă în maniera jurnalului vorbit, eludând convenționalul prin sinceritatea ambilor parteneri de discuție. Este un discurs dialogic coerent cu rupturi experte de ritm, alternând paginile de seninătate evocatoare (dar evitând „lirismul și tonul mioritic”) cu altele polemice, unde fraza caustică sancționează neiertător opiniile contrarii (și, mai ales, morala opinenților). Prinde contur, din fărâme, autoportretul moral și spiritual al lui Eugen Simion, omul care este „un vârtej de neliniști” ce nu se împacă defel cu imagine acreditată a unui „munte de calm și echilibru”. Iar marea singurătate a criticului literar, fie și denumit „monstru apolitic”, se citește printre rânduri.

În asemenea circumstanțe, sinteza exegetică despre *intimismul european* și *diarismul românesc* a fost concepută ca „o demonstrație critică în favoarea unui gen literar pe care, cu mici excepții, critica românească l-a respins”. Această pledoarie pentru jurnalul intim ca literatură vine, paradoxal, dinspre criticul care își protejează îndeobște intimitatea. Deși a cultivat formula diaristică (jurnalul parizian și german) sau confesiunea colocvială (uneori în dialoguri ficționale după model socratic). Dar jurnalele sale sunt mai degrabă memoriale de călătorie culturală, impregnate de livresc, în pofida crâmpiei lor de viață încorporate în țesătura lor.

Proiectul criticului literar a fost unul de construire a destinului personal în convergență cu destinul generației sale...

Benedict al XVI-lea – Ceea ce ține laolaltă lumea

Austerul papă Benedict al XVI-lea, cel care a demisionat dintr-o demnitate ecleziastică pe care o părăsești doar mergând la Domnul, este considerat unul dintre cei mai importanți teologi catolici ai momentului. Andrei Marga merge mai departe și, susținut de buna cunoaștere a operei sale, afirmă că „în fapt, în opera teologico-filosofică a lui Joseph Ratzinger – Benedict al XVI-lea avem una dintre expresiile majore ale cugetării din epoca noastră.” Recentă demisie a papei ține capul de afiș al presei mondiale și este presărată cu speculații care mai de care mai fantastice, dintre care cea legată de faimoasa *Profeție a Papilor* a Sf. Malachie de Armagh nu este cea din urmă. Propun să ținem cont de motivația oferită de însuși papa Benedict al XVI-lea și să lăsăm timpul să decidă care a fost adevărul din spatele acestei demisii. Pentru că s-ar putea să nu existe un *spate*...

Fără să fac loc senzaționalismului la modă azi (epocile aflate pe final de respirație permit avansarea eclectismelor ce țin de rutina simțurilor și de particularizarea emoției de tip popular), aș dori să prezint succint ceva legat de faimoasa profeție, după care să arăt câteva intersecții intelectuale apărute în discuția istorică dintre cardinalul (pe atunci) Joseph Ratzinger și filosoful Jürgen Habermas, prilejuită de întâlnirea cu tema „Fundamentele prepolitice ale statului de drept democratic” desfășurată pe 19 ianuarie 2004, la Academia Catolică Bavareză din München (în vol. „Scrieri alese – Joseph Ratzinger. Benedict al XVI-lea”, Ed. *Apostrof* și *EFES*, Cluj, 2011).

Pe scurt, cu ajutorul lui Vasile Lovinescu, hermeneut de tip esoteric, despre profeția în chestiune (în vol. „Incantația sângelui”, Ed. Institutului European, 1993). Profeția este atribuită Sfântului Malachie, arhiepiscop de Armagh, discipol al lui Bernard de Clairvaux. Textul a circulat oral și nu a fost cunoscut public decât pe la 1590. 112 papi, începând cu anul 1144, când șef al Bisericii Catolice era Celestin II, au fost prezentați sub devizele sub care urmau să conducă Biserica Catolică, iar exactitatea acestora a părut, în timp, izbitoare. Vasile Lovinescu prezintă sintetic tipurile umane care pot face profeții și afirmă că cea la care ne referim e făcută de de o personalitate care posedă realizări inițiatice superioare. Procedând la o scizură între primele o sută și celelalte douăsprezece (începând cu papa Pius IX, 1846-1878), Vasile Lovinescu explică felul în care pot fi înțelese devizele, fie singure, fie luate câte trei (un ternar) pentru a pătrunde mai bine sensurile complementare. Nu voi intra în amănuntele interpretării lui V. Lovinescu, cititorii o pot face singuri, însă ultimele trei devize, dinaintea celei finale, *De medietate Lunae*, *De Labore Solis* și *De Gloria Olivae* pot fi deja citite prin figura personalităților care au evoluat sub acestea. Dacă prima profeția despre reunirea ortodocșilor diferitelor tradiții, ca și despre încercările eșuate ale Islamului de restaurare tradițională, politică și spirituală (papă a fost Ioan Paul I), a doua, sub care a evoluat Papa Ioan Paul al II-lea vorbește despre „suferințele, tribulațiile Soarelui”, deci ale Creștinismului pe care îl reprezintă, încercarea de reunificare a creștinismului din schemele fragmentare care au luat și încă iau naștere. Ar putea fi vorba și despre energia ieșită din comun a papei polonez care a colindat ca nimeni altul lumea în încercarea sa herculeeană de a fi peste tot, acasă la oițele sale. Cu *De Gloria Olivae* (sub care a activat Benedict al XVI-lea), avem lucrarea măslinului, arborele păcii. Interpretarea lui Vasile Lovinescu suna așa: „Dacă criteriul alchimic este exact (lupta dintre cele două naturi, *Sol-Luna*, n.m. N. Coande), creștinismul își va regăsi unitatea, iar papa desemnat cu această deviză va fi, probabil,

contemporan cu sfârșitul luptei de unificare a creștinismului, pe baza reînnoirii vechii sale tradiții, după care va urma perioada de înflorire prevăzută de Sf. Hildegarde în viziunile ei, și descrisă de ea ca fiind cea mai fericită vârstă a omenirii, de la Paradisul pământesc încoace. Ramura de Măslin simbolizează Pacea, iar uleiul lui – Focul, și iată că revenim la *Gloria in excelsis Deo et in Terra, pax hominibus bonae voluntatis*, de data aceasta chiar cu puțină vreme înainte venirii lui *Judex Tremendum*.” Dacă se ține cont de faptul că măslinul are un caracter „net sattvic” (pur) și este văzut drept arborele Atenei, intelectul divin, ieșită vertical din țeastă lui Zeus, putem înțelege cât de bine i se potrivește formula ilustrului teolog și filosof Joseph Ratzinger, papa Benedict al XVI-lea, minus realizarea unificării creștinismului. Însă noi nu știm cu adevărat în ce fază se află această luptă....

Un gânditor și hermeneut de talia lui Virgil Nemoianu remarcă (în vol. „Postmodernismul și identitățile culturale. Conflicte și coexistență”, Ed. *Universității. A. I. Cuza*, Iași, 2012), „inteligenta, tactul diplomatic, răbdarea și blândețea” acestui mare teolog în pledoaria sa intitulată „Ceea ce ține laolaltă lumea” făcută la reuniunea de la Academia Catolică Bavareză din München. Pentru început, Jürgen Habermas a deschis discuțiile pornind de la o observație a filosofului Ernest-Wolfgang Böckenförde, din anii '60 ai secolului trecut. Acesta chestiona asupra insuficienței capacității a statului liberal modern de a reînnoi din propriile resurse presuposițiile normative care îl susțin, precum și faptul că este silit să accepte încă tradiții religioase, ideologice obligatorii din punct de vedere etic și care aparțin cutumelor vieții. Ce păstrăm și ce aruncăm, așadar? În intervenția sa, Habermas face credit statului liberal care se sprijină pe legitimarea secularizării, alta decât cea religioasă sau metafizică, pe ordinea liberală fundată pe solidaritatea cetățenilor statului. Avem, continuă Habermas, solidaritate acolo unde virtuțile politice sunt bine definite, iar ele nu sunt orientate doar spre bine personal ci și spre binele public. Pentru amatorii de comparații juste, oferim acest diagnostic al filosofului german: „A fi gata să răspunzi de concetățeni străini și anonimi și să faci sacrificii în numele intereselor comune este o solicitare care nu poate fi adresată decât cetățenilor unei societăți liberale.” Și pentru că, de exemplu, în România există gânditori sau intelectuali publici care s-au pronunțat inclusiv pentru votul censurat sau în favoarea obligativității votului, nuanțarea lui Habermas ar trebui să le dea de gândit acestor oameni care pot influența opinia publică în varii sensuri (nu cele mai bune, uneori): „În statul de drept democratic, o obligație de a participa la vot ar fi un corp la fel de străin ca și o solidaritate forțată.”

Discursul cardinalului Joseph Ratzinger este conturat în jurul a doi factori majori care decid agenda lumii de azi. Primul ar fi apariția unei societăți globalizate, în care politicul, economicul și culturalul formează o triadă decisivă, al doilea e dat de sporirea alarmantă a potențialului de construcție și de distrugere. Virgil Nemoianu sesiza și un al treilea factor: relativismul, într-un moment când avem mai multă nevoie ca oricând de un solid teren etic pentru redefinirea naturii umane. În acest context, când omul a ajuns la o putere distructivă înfricoșătoare, iar unii actori, între care și societatea occidentală, pot pune în pericol soarta lumii, ar fi poate nevoie de un ethos mondial (Hans Küng), iar cei mai buni dintre noi trebuie să găsească o „formă comună de responsabilitate juridică care să stăpânească și să ordoneze” această putere demiurgică a omului

contemporan. În acest proces de întrepătrundere a culturilor ceea ce era altădată certitudine etică este abolită. Morala veche s-a destrămat, lumea e un tot complex în care vechile certitudini sunt anulate sau disipate. Cu atât mai mult, trebuie să ne întrebăm ce este binele și de ce trebuie făcut chiar în detrimentul nostru, opinează Ratzinger. Și asta tocmai pentru că știința ca atare, în ciuda avansului său extraordinar și al unui progres incontestabil nu poate oferi un ethos. Scriitorul german Robert Spaemann a oferit o critică acerbă a acestui proiect al unui ethos mondial, pornind tocmai de la diferențele dintre culturi și civilizații care ar face imposibilă unitatea unei morale planetare. Discursul lui Ratzinger este plin de acea amenitate a unui teolog-filosof care se întreabă neîncetat cum anume se naște dreptul și de ce natură trebuie să fie acesta „pentru a fi vehicolul dreptății și nu privilegiul celor care au puterea de a stabili dreptul.” Dacă o majoritate oprimă o minoritate, chiar într-o societate democratică, putem conchide că așa ceva se face în numele unui principiu care aparține dreptului astfel exprimat? John Rawls, în „O teorie a dreptății” (Ed. *Universității. A. I. Cuza*, Iași, 2012), spune că nu. Și majoritățile pot fi oarbe, avertizează Ratzinger (acum când scriu aceste rânduri, papa Benedict al XVI-lea vorbește catolicilor adunați în Piața Sf. Petru, într-un ultim discurs, centrat pe ideea *Dumnezeu nu va lăsa Biserica să se scufunde... Eu nu abandonez crucea*). După pericolul atomic, un altul care amenință lumea noastră este cel al terorismului alimentat de pretinse legitimități morale, inclusiv de ceea ce fanaticii care țâșnesc de pretutindeni afirmă ca fiind ofensarea lui Dumnezeu, iar noul om este deja creat in vitro și stă sub amenințarea de a deveni „un produs”, nu un dar al naturii sau al lui Dumnezeu. Așa stând lucrurile, Ratzinger se întreabă: „trebuie considerată depășirea treptată a religiei, dispariția sa, ca progres necesar al umanității pentru ca aceasta să ia calea libertății și a toleranței universale sau nu?”

Răspunsul la această întrebare fusese dat de Habermas chiar în finalul intervenției sale. Statul trebuie să fie neutru în raport cu concepțiile despre lume ale cetățenilor săi, iar această neutralitate este incompatibilă cu generalizarea politică a unei viziuni despre lume de tip secularizat, pentru ca finalul discursului său să ofere ceea ce Nemoianu numea „adevărata toleranță... suficient de mare încât să includă și aspectul religios”: „O cultură politică liberală poate chiar să se aștepte ca cetățenii săi secularizați să participe la eforturile de a traduce contribuțiile relevante dintr-un limbaj religios într-un limbaj accesibil tuturor.” O spune și Ratzinger: ar fi timpul ca rațiunea să fie pusă sub supraveghere, religia și rațiunea să se limiteze reciproc. Totul trebuie înțeles în consonanță cu totul, adică cu multitudinea exprimărilor umane în spectrul larg al culturilor, tradițiilor religioase și civilizațiilor, fie că acestea sunt cele occidentale, islamice, chineze sau inuite. Cele două mari culturi ale Occidentului, cea a credinței creștine și cea a raționalității secularizate nu mai pot emite, singure, pretenții de universalitate. Trebuie, ne spune Ratzinger, să acceptăm nonuniversalitatea lor, deși „înțelegerea creștină a realității este la fel ca înainte o forță creștină.” Finalul intervenției celui ce avea să devină papa Benedict al XVI-lea arată un gânditor profund implicat în discutarea problemelor cu care se confruntă societatea postsecularizată, din perspectiva mântuirii sufletelor și a bunăstării Bisericii lui Dumnezeu, departe, cum observa V. Nemoianu, de imaginea contrafăcută, de adversari, prin presă, a „unui «inchizitor convins» care-și disciplinează șiret turma”. Să luăm aminte la spusese sale recente: *Dumnezeu nu va lăsa Biserica să se scufunde...*

Discursul lui Ratzinger este plin de acea amenitate a unui teolog-filosof care se întreabă neîncetat cum anume se naște dreptul și de ce natură trebuie să fie acesta „pentru a fi vehicolul dreptății și nu privilegiul celor care au puterea de a stabili dreptul.” Dacă o majoritate oprimă o minoritate, chiar într-o societate democratică, putem conchide că așa ceva se face în numele unui principiu care aparține dreptului astfel exprimat?

Florina Isache

Recunoști barul în care ai văzut ultima femeie frumoasă, intrându-ți în sânge, lipindu-se de el, ca foșnetul trupului de lângă tine.

F.I.

Unde ești? – strigam din gura peșterii, sperând să se-ntoarcă ecoul măcar, dar el sta prins înăuntru, în scheletul sfărâmicios al liliecilor, spânzurat cu creștetul spre abis ca o stalactită

V.M.T.

croazieră

Robinetul rămăsese deschis. Tu îți lingeai degetele de ketchup (făcut în casă), cum linge o căpușă sângele direct din vene.

„vâslește mai departe”! ai zis.

Un gândac mare, negru, încremenise în mijlocul bucătăriei, privindu-ne.

„vâslește mai departe”! ai zis.

Și am auzit vertebrele, trosnind sub încălțăminte noastră comună.

Apa intra în ghete și nu știam ale cui erau degetele care înghețau și nu știam ale cui erau mâinile care trăgeau la rame.

Căutam un pat cald.

Patul în care să dormim patruzeci de zile până când vor veni cei dragi și ne vor spune că este timpul să închidem

Trecând în revistă o cameră de dormit

Fereastra se deschidea în gol.

Strada plutea în mijlocul camerei, nufării creșteau pe marginea patului, printre așternuturi...Patul este o mică „Rezervație Naturală”. Nu știu cum să scriu mai frumos despre o absentă.

Citesc din Sabato.

La știri se transmite în direct o sinucidere din dragoste. Iubirea până la refuz - este supliciuul splendorii.

Mai erau două drumuri neîncepute și pereții înalți, reci, lipiți de mine. Pereții sunt o vestă de salvare.

Jertfa a fost consumată

Ceaiul se răcise, dar vesta ta îmi ținea de cald. Călcam pe cer.

Edenul este un oraș de câmpie, care nu ruginește niciodată. Străzile sunt sticle în care nu știi ce mesaj găsești, de aceea trebuie să mergi cu grijă. Locuitorii își așază craniile la geam, printre mușcate. Lumina reflectă în toate direcțiile...

Până la trecerea peste calea ferată – vom scrie nefericirea fericirii...

Incendiu

De două trei ori pe zi mă întâlnesc cu mine.

Sângele urca în creier, apoi se rostogolea de acolo ca o cascadă.

Ploua și carnea o lua la vale. Sângele rămânea tot sânge. Întins pe asfalt. Veneau păsările cerului și își treceau setea prin el. Uneori, sângele se aprindea din senin și ardea.

Flăcările se înălțau doi, trei metri sub pământ. Pompierii aruncau nisip și flăcările rămăneau tot flăcări.

Oamenii se jucau cu focul. Vorbeau despre o minune. Ziarele scriau despre un fenomen paranormal.

Ritual

Și alergam, alergam și câmpia se întindea albă, uscată... Alergam odată cu trenul care străbătea câmpia, în miezul amiezei. Privirea bărbatului de la geam, trecea prin carne, verde, ca o lamă de disecție.

Pământul trebuie să rodească, a zis. Și ca să rodească, o jumătate de femeie trebuie îngropată în țărână. Și simțeam cum crește pământul, cum mă cuprinde, cum mă strânge ca niște brațe puternice de bărbat.

Cealaltă jumătate alerga, alerga odată cu trenul. O auzeam apropiindu-se și îndepărtându-se înfășurată în ierburi și ploie. Alerga în întâmpinarea brațelor puternice de pământ...

Torid

Era o liniște de liniște în mine. Era trecut de zero și peste treizeci de grade.

La temperatura aceasta, câmpia își strângea marginile, se aduna ca un aluat, cu mine cu tot.

Eram o pâine galbenă, fierbinte. Nenumărate mâini rupeau din ea, dar numai mâinile lui rupeau inima pâinii.

O fărâmițau.

Păsările iernii intrau într-un magazin de haine, printre oameni. Oamenii își colorau viața cu hainele altor vieți.

El își lipea buzele de pâine. Sâni mei nu se dau la o parte din calea lor.

Era prima ploaie de toamnă

Noaptea se mula pe ziduri, pe străzi, ca un celofan alimentar. Eram acolo, la etajul trei, în balconul ce da spre lună și el era lângă mine. Îmi arăta fiecare loc atins de cancer. Și fiecare loc era un ochi de apă și apa se turbura la atingerea rochiei.

Privirea îmi căzuse din ochi sau în ochi. Nu o mai găseam să-i arăt cât de vie este moartea, la prima vedere.

Nu îți mai căuta gesturile, a zis. Sunt un mort. Uite!

Și am atins încheietura mâinii și pulsul a țâșnit ca o fântână arteziană.

Constatări

În fiecare din noi mai există o inimă. Sau poate mai multe.

Inimi rămse deschise în bătaia soarelui și sângele se face pod peste lumi, peste locuri în care nu ai ajuns niciodată, dar recunoști fiecare copac, fiecare stradă, fiecare patrulă de poliție sancționând o trecere neregulamentară.

Recunoști barul în care ai văzut ultima femeie frumoasă, intrându-ți în sânge, lipindu-se de el, ca foșnetul trupului de lângă tine.

Valeria Manta Tăicuțu

ecou

nu mai stăpâneam cuvintele, așa cum galopau ele pe lângă mine, cu toate sensurile despletite, lucind roșcat în amurgul văzului și al auzului. Tot încercam să-l prind pe câte unul, să-l leg și să-i netezesc coama, dar prindeam doar copitele cailor morți, cornoase matrici ale mersului în galop peste pagini întregi.

Unde ești? – strigam din gura peșterii, sperând să se-ntoarcă ecoul măcar, dar el sta prins

înăuntru, în scheletul sfărâmicios al liliecilor, spânzurat cu creștetul spre abis ca o stalactită

despărțire

duhul din scorburi a frământat toată noaptea, lăsând la dospit lutul cel de pe maluri, cu

greierii lui cântători în plămadă. Se umflau elitrele, se macerau în verdele vrăjii, în apa cu

miros de alge străvechi și de mort. După al treilea cântat al cocoșilor, malul putea fi

împletit, cu margini de prescură în trei și în șase, și-atunci s-a ivit mâna cea trasă-n argint,

să taie pe lac o cruce de taină, despărțind apa de cer, de pământ și lumină, în

patru dreptunghiuri adânci, neguroase.

mitologică 1

am să te fac să vezi, urla Ghilgameș adâncind găvanele de piatră cu vârful săbiei. Săreau

scânteii, degrabă stingându-se în haloul de lacrimi ale celui părăsit. Lacrimi rânduiri-rânduiri, atomizându-se, migrând ca o ceață de jur împrejurul regelui învins. Se

lumina de ziuă și zeii își încetaseră râsul, plecau acum dintre munții de argint, șiroind

de-atâta victorie fără efort. E doar un om, un biet năpăstuit, o insectă în plasa noastră cerească, nici nu merită râsul și farsa,

nici adunarea noastră la priveghi.

Dar Ghilgameș urla în continuare,

în orbitele de piatră crescând margarete sălbatic, albăstrele și roiniță.

Enchidu îl privea prin bănuții rotunzi, aurii, de la mijloc

mitologică 2

toate pădurile își încetaseră lucrul, așa că zeii au prins a se foi neliniștiți fără foșnetul aducător de somn, fără ofranda de verde tămâie și ceață. Mai

rămăneau izvoarele să-și înghețe laptele în sâni de piatră rotunzi, șlefuiți, temători, și

cerul, să se cearnă în boabe albastre peste tufele de ceară, peste lăstărișul din plastilină și

prundul perfect imitat. Nimeni nu mai știa diferența dintre real și butaforie. Respiram

cu un singur plămân, vedeam cu un singur ochi, și acela de sticlă. Zeii păreau mult mai

mici, imperfecti și ostili. Vorbeau prea tare pentru urechile mele din plastic. Vîno să

trezim pădurile, să le punem la treabă, am strigat spre chipul meu înghețat în izvor, și

atunci am auzit râsul de sus ca un plesnet, sau blestem, sau poruncă.

orbire

m-am întâlnit cu moartea înainte de a mă naște. Nu-i știam numele, doar zâmbetul

matern. Mă compătimea că nu pot fi încă a ei, că nu-i pot atinge obrajii perfecți,

niciodată udați de lacrimi, niciodată luminați de curcubeu. O simțeam depărtându-se

de piatra-pântec, de piatra-leagăn, de piatra mea zeu, foșnindu-și coapsele reci

de mătase, femeie și bărbat laolaltă. Și eu, nefericita, cu ochii mei orbi, dăltuiți în

pântecul pietrei, lăcaș pentru sămânța viitorilor zei, eu, trista, eu, nenăscuta, căutam

drumul spre afară. Spre moartea-lumină, spre mama mea, moartea, care nu voia încă să mă primească în brațele ei.

Diana Corcan

În această dimineață

lui J.

văd că gheața
care-mi este mai aproape ca oglinda
se crapă în urma mea – îi simt
mușcătura pe călcăiul firav
ezitarea din ultima clipă îmi
amintește că nu știu să citesc
decât rânduri tipărite de mână de
om
nu de la călcătura puternică a
bocancului meu

se întâmplă
ci de la neștiința din fiecă clipă
că și apa când se strânge în ea
ajunge să aibă un trup
și dacă ajungi să-l strivești
se destramă
se împrăștie în vânt
eu mergeam și-l călcăm în picioare
demult – fără un gând și fără
întrebări
iarna veche în care mă nascusem
cândva
(iarna mare în care mă mutasem
acum
după ce mă ascunsesem un timp în
alt timp)
se ștersese și ea – din amintirea
oricui
dispăruse o zi la întâmplare din ani
și din ani
se arse arhiva aproape cu totul a
unor pași ce trăiesc

încă azi
am piciorul pe gheață pășesc și aud
cum se descoase când calc
n-are rost să mă uit
mai bine zgârii pe gheață
câteva rânduri cu tocul
(atât știu e profesia mea)

mai cred că gheața
care-mi este mai aproape ca oglinda
n-are cum să mă scape din mâini.

pentru că ploaia o aude și un surd

auzeam cum curge sângele prin
burlane

în această casă mare – ce frig!
uite – și el și eu ne mișcăm după
soare
umplem aerul cu celulele noastre
mărunte
ne mușcăm unul altuia mâinile – să
ne dezmoțim
să ne mișcăm iute și să apucăm
arma și s-o lipim
cât mai repede aproape de suflet –
ochim!

și ne scoatem un ochi
rămâne cel care vede mai greu
picăturile roșii de ploaie
ne împușcăm mai întâi într-un gând
apoi se simplifică totul – chiar și
atunci

când se strigă: e pauza de un minut
(atât de lungă)
acum repede ne pregătim să murim
ne creștem copiii în palmă – ca
pășările

ii hrănim – apoi le dăm drumul de
sus
tocmai din dreptul ochilor care au
văzut multe
ii împingem ușor cu un deget - și
poc!

de la mari înălțimi
dacă e fată mângâie arma prima
dată în somn
ca pe primul organ întărit
apoi pe bărbatul (care abia se mai
vede) care tremură pe țevă
il va chema cu un geamăt
prea stins

.....
auzim cum curge sângele prin
burlane
doar e vară e iarnă e orice anotimp
se lipește o mireasă de o armă
și se naște un copil

(e întotdeauna războiul în noi și se
hrănește cu lapte).

când te gândești că afară e lumină de martie

și sunt obosit
umblă plumbul (și alte metale) pe o
șină

într-o mină otrăvită
s-a îngreunat un singur cuvânt –
ultimul
il scuipe aproape cu o față de mort
il scuipe inert cu o față învinețită
într-un sicriu pe care îl port sub
tricot
sub
sub
sub
este scheletul meu nou

ce cuvânt e asta care nu se mai vede
ce cuvânt e asta care nu se
dezlipește
din gât să se certe
care nu iese prin piele să transpire
abundent?

nu răspunde nimeni
sunt toți ocupați de cuvintele lor
și văd că aleargă în jos către râu
cu mașini cu claxoane cu dosare
în care și-au fotografiat capul să-l
spele
e un botez necesar
se pregătesc să-și facă puțin loc

nu răspunde nimeni
în scheletul meu nou – un accident
de prăbușire
în adânc sau într-un alt fel de loc
acolo trebuie să mă întind
apucându-mă

de oase
și să șoptesc altfel ca din altă lume:
asta-i cuvântul limba lui
se îmbolnăvește și gata și tu rămâi
mut
abia îl scoți ca pe un rest de vomă
din gât
(dar nu se mai întinde la soare
și nu mai are putere să latre
câinele lui a murit)

(când te gândești că afară se
pregătește o supraviețuire
la o lumină prea tare)

scoateți-l chircit în cărucior din
pământ
ca pe-un făt
și dați-mi-l să-l pun lângă mine
așa se îngroapă toți morții – de
mână.

poem de pe vremea când femeile se uitau la mine frumos

Pe vremea când femeile se uitau
la mine frumos
era nevoie să-și acopere gâtul cu
mâna ori cu ceva,
pe vremea aceea eu făceam
ploile să plouă,
zborul proaspăt al poienitelor tot
de la mine,
iazurile înghețate, pădurile-
nchiciurate, toate-toate.

Pe vremea aceea era nevoie de
un compas metalic ascuțit
de o voce boțită și de un animal
de casă bine flaușat,
vremea aceea când mi se lipise
fotografia ta de șale,
mirosul pielii tale
atocuprinzător pe care vântul
il poartă chiar și-n ținuturile
unde geograful spune
că n-a văzut picior de om.
Aveam în mână pe vremea
aceea un ban mare-mare,
ciugulit pe la margini de vrăbii,
când femeile se uitau la mine
frumos,
încât era nevoie să-și acopere
gâtul cu mâna ori cu ceva.

poem cu fereastră din care lipsește unul

...de fiecare dată când las
fereastra deschisă,
biserica suflă tare-nspre mine cu
perdele,
cerul se zvântă și lipsei tale deja
i se dă să mănânce cu lingura,
știu;
cele mai scumpe sunt florile
pline cu albine,
șosetele și mângâierile
valorează greutatea lor în aur,
la fel părul tău greu pe care vrei
să-l vinzi în alte împărății.
dimineața, o matroană cu pipă,
scutură rufe și ele pocnesc,
sar stropi de apă peste pălăriile
lăutarilor obosiți,
pe mâinile mele lipite coastelor,
pervazul înflorit strănută, hapciu.
numai ochii să nu mi-i uiți, eu
fară vocea ta o să mor,
și-o să mă vorbească lumea c-aș
fi un mort frumos, lung,
semănând unui sfânt vestitor,
mirositor salcâm dimineața.
Și-acum uite! inima mi se
apropie de palmă îngrijorător
când suflă vântul dimineața
înspre mine cu vedenii
și printre cerceii tăi zorile se
cern ca mălaiul, știu;
cele mai scumpe din lume sunt
cămăruțele curate și călduroase,
fereastra ce ne cuprinde pe-
amândoi și rândunicile
valorează greutatea lor în aur,
la fel privirile tale când îți sunt
drag dimineața...

un pic

Un deget arătător mișcă-n somn
către tine,
el trezește somnul motanului
adolescent,
care cu inima lui tulburată
plătește soarele
să mai întârzie azi un pic.

Și viața trece ca un păstor
dimineața,

ce suieră să le strângă pe toate la
un loc,
și umerii mei se așează între
punctele cardinale potrivite,
să poți să mai întârzie un pic.

Frunțile noastre înalte, felul tău
de a te-ngrija,
felul în care ne lipim unul de
celălalt, coniferic,
în ploaia asta vânturată ce te
face să mai întârzie un pic,
ploaia aceasta cuminte ce se
așterne
peste frunzele ultimei duminici
de octombrie,
cum sinele nostru cald,
îmbrățișat peste lume,
toate-toate, doar ca trenul să mai
întârzie un pic,
și vrăbiile-n ploaie să se
cuibărească numai.

sub asediu

poetului Mircea Bârsilă
la aniversarea celor 60 de ani

Păziți poetul acestei cetăți sub
asediu,
ascundeți-l în clopot
și îmbrăcați-l în hainele noastre
cele mai scumpe
să știe lumea cine suntem, sub
ropot
el va scrie despre lucrurile
noastre mărunte.

Păziți poetul acestei cetăți sub
asediu,
el va povesti primăveri și
rochițe,
despre cântecele și brațele
noastre,
despre nimic de preț, va scrie
foițe
în egală măsură, va ști să
găsească remediu

Păziți poetul acestei cetăți sub
asediu,
cum îl știm istoriei noastre-i va
pune fundițe
și credinței noastre flori de câmp
în cosițe
el va vorbi lumii în egală
măsură
despre cum ne-am iubit, despre
ură.

poem curat

Când ninge mâinile mele cele
mai fericite trăiesc în câmpie
ele țin hăturile de ceață ale
calului cuiua
ele sunt libere ca scânțele,
oblojesc sperietorile
îndelung răbdătoarele sperietori
- snopei de coceni -
pălării ale cuiua.

Când ninge mâinile mele cele
mai fericite locuiesc în poiană
prin vocație, iarna, mâinile mele
se au una pe cealaltă
și colindă zorilor miloase
născătoare de vrăbii,
ele croiesc gerul frumos
mirositor și fabrică
numai rochiile de mireasă pentru
miresele cui s-o nimeri.

Când ninge mâinile mele cele
mai fericite povestesc nicăierea
despre micile mușuroaie de
furnici adăpostite sub zăpadă când
ninge.

**Un deget
arătător mișcă-n
sommn către tine,
el trezește
sommnul
motanului
adolescent,
care cu inima
lui tulburată
plătește soarele
să mai întârzie
azi un pic.**

M.A.

**auzim cum
curge sângele
prin burlane
doar e vară e
iarnă e orice
anotimp
se lipește o
mireasă de o
armă**

**și se naște un
copil**

**(e întotdeauna
războiul în noi
și se hrănește cu
lapte).**

D.C.

Vinarte & Artiști
**Ion Drăghici -
un ludic al
senzualului**

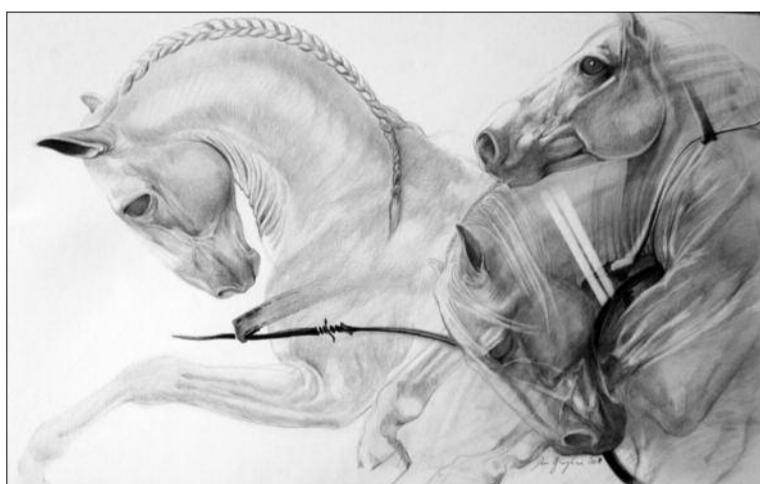

Există o vârstă artistică la care materialul, carnalul, senzualul devin categorii estetice... Cred că, în grafica sa măcar, Ion Drăghici se apropie de limita inferioară a acestei etape... Inferioară cronologic... Căci grafica lui are o carnalitate absolută, cu o notă ce pare disperată... Pare și nu este, căci în artele vizuale, întâi se judecă aparențele. Ce se vede; cum „apare” o lucrare, ce denotă, nu neapărat și imediat ce pare ea a fi... „Un ludic al senzualului” poate fi o rapidă, dar nu superficială definiție a ultimei, recente sale evoluții artistice din domeniul graficii. Căci am avut bucuria de a urmări și prezenta ultima sa expoziție itinerantă, din Alexandria.

La urma-urmei, propensiunea, pasiunea, dragostea bolnavă pentru cai e tot o specie de senzualism. Căii sunt forța, musculoizitatea, virilitatea, dar și grația, sensibilitatea. Ei, caii, reprezintă, conotă, mențin cultul liniilor curbe la o ultimă analiză. Deși mai înainte fu masca, nu femeia neapărat, în preocupările cabaline ale artistului. Masca venețiană de *carnevale*, cea de secolul consacrată ca personaj pictural...

Iar la Ion Drăghici combinația cal-nud feminin aduce cu un cocktail exploziv. Cocktail Molotov... Dar să lăsăm trimerile etilice... Ion Drăghici nu este doar un căluț năruș și ilebranabil al graficii, ci un artist sobru. Echilibrat. Responsabil. Cu mult simț al măsurii. Chiar dacă uneori e pe-aproape de a încălca frontiera lubricului. N-o face! Apropo de elementul etilic, poposind în lumea mai catifelată a vinurilor, am putea asocia impactul pieselor sale de top cu acel cupaj cald și prietenos dintre Cabernet și Merlot, numit Caberlot.

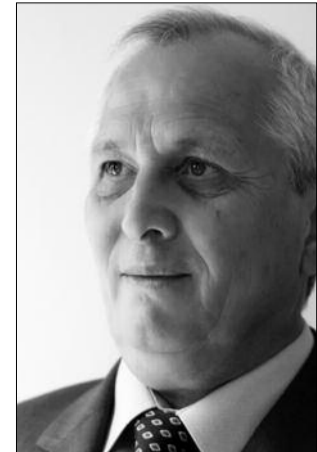
„...Vin, femei goale, cai năruș, măști venețiene... asta, doar asta vede poetul la Ion Drăghici?”, s-ar putea comenta răutăcios... Total eronat: Ion Drăghici e un artist complex. Unul care arde continuu pentru o idee frumoasă, un artist aflat în marș, cum se spunea la noi cu „elan revoluționar” până nu demult... Da!, ins plin de energii debordând chiar, el mărșăluiește gâfâind celest prin Ținutul

Bunului Gust. Aparent, ușor lubric în tematică, deși e prea mult spus, nimic nu frizează la el vulgarul. Dimpotrivă, totul este romantic. Celest. Pur. Și diafan. Nudul feminin ce se odihnește cu capul pe gâtul unui cal tandru ghemuit îți induce un fior estetic, o nebănuită dorință, un impuls energetic, de confort intelectual. Îți vine să-ți iei prițesa-nvestmântată în mătăsuri cvasi-lichide ce se preling pe trupu-i divin, să o urci pe șaua calului și să fugi cu ea, cu pletele și coama bidiviului mângâiate de vânt spre Paradis. Dacă pudibonzii și puriștii epocii consideră că acesta nu e un sentiment poetic înălțător, sublim, demn măcar de poemele senzuale ale unor Ommar Kayam, Esenin, așadar superior artistic, atunci îl pot evalua ca pe o specie sportivă... Un maraton cabalin cu nuduri de femei...

O cavalcadă venusiană...

...propensiunea,
pasiunea,
dragostea
bolnavă pentru
cai e tot o
specie de
senzualism.
Căii sunt forța,
musculoizitatea,
virilitatea, dar
și grația,
sensibilitatea.
Ei, caii,
reprezintă,
conotă, mențin
cultul liniilor
curbe la o
ultimă analiză.

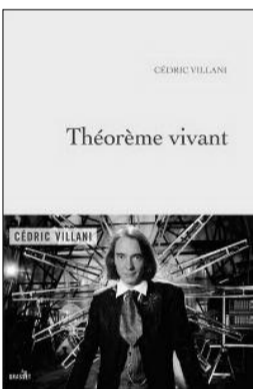

Carnet parizian

**Vorbiți limba
matematică?
Două cărți cu și
despre matematicieni**

Improbabilul dialog dintre matematică și literatură este un subiect care pasionează și azi lumea modernă, cu atât mai mult cu cât, de mai mult de un secol încoace, complexificarea celei dintâi a reușit să o facă și mai incrompehensibilă unui public lipsit, în majoritate, de cunoștințele necesare. Mai mult, printr-un regretabil demers pedagogic, s-a reușit, în modul de percepție aproape general admis, să se ajungă la o infructuoasă disjunctie între disciplinele științifice și cele umaniste, ca și când am avea de-a face cu două rude care-și dispută fără încetare întâietatea, fiind însă condamnate să nu se întâlnească niciodată.

**Cédric Villani,
„Théorème vivant”¹**

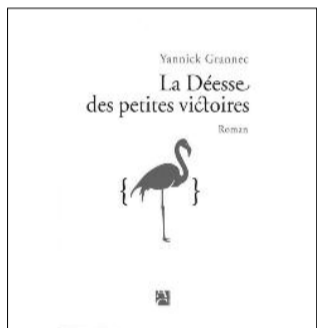

Cédric Villani este un tânăr matematician francez, laureat, în 2010, cu Medalia Fields, echivalentul în matematică al premiului Nobel, actualmente director al Institutului Poincaré de la Paris. Cartea sa, „Théorème vivant”, este o dovadă a ceea ce afirmam mai sus,

puriștii fiind chiar gata să-l acuze de un grav și impardonabil delict, acela al amestecului de genuri: cum să amesteci literatura cu matematica, mai grav, cum să așezi pe pagini întregi, alături de textul literar, formule și ecuații imposibil de descifrat de cititorul de rând? Și cu toate acestea, nu trebuie să-i facem un proces de intenție autorului. Pentru a înțelege mai bine demersul său, s-ar cuveni mai degrabă să ne întoarcem către Olivier Nora, directorul editurii, care l-a îndemnat să scrie această carte, cerându-i nu o carte explicativă, ci o mărturie despre incredibila aventură – „un drum lung plin de meandre” – a dezvoltării unei noi teoreme matematice, dedicată ecuației amortizării Landau, cu tot ce implică aceasta în ființa autorului: curiozitate, elan, îndoieli, interogații, descurajări și bucurii. „De multe ori sunt întrebat cu ce seamănă viața unui cercetător, a unui matematician, din ce e alcătuită viața noastră de zi cu zi, cum ne scriem opera”, scrie autorul în prefață. Paginile cărții sale, ineluctabile, pasionante și, pe alocuri, abrupte, răspund la aceste întrebări. „De fiecare dată”, scrie Cédric Villani, numind astfel factorul declanșator al căutării sale, *totul pornește de la o întâlnire. [...] Și apoi, o fermă pornire în căutarea armoniilor preexistente – la urma urmei, Newton, Kepler și atâția alții ne-au arătat exemplul. Lumea este cu adevărat plină de legături nebănuite*. Urmează, ca o explozie, ca un curcubeu al inteligenței, descrierea a ceea ce autorul numește fără pretenție într-un interviu *epopeea matematică* pe care o trăiește împreună cu colaboratorul său Clément Mouhot, în Franța cât și la Princeton, în Statele Unite, de la primele idei și schițe și până la publicarea ei și consacarea definitivă prin câștigarea prestigiosului premiu internațional. O frumoasă și stimulantă victorie a inteligenței, mai ales atunci când aceasta se pune la dispoziția publicului larg.

**Yannic Granneck, „La
Déesse des petites victoires”²**

Patru ani de documentare i-au fost necesari scriitoarei Yannick Granneck pentru a scrie această biografie romanțată a lui Kurt Gödel (1906-1978), povestită din unghiul soției sale, Adèle, numită în titlu cu această încântătoare metaforă a „zeiței neînsemnatelor victorii”. Romanul începe cu perioada anilor 1930, în Viena, perioadă ce coincide cu prima contribuție a lui Kurt Gödel în domeniul matematicii prin teoria incompletudinii. Foarte repede descoperim în tânărul Kurt o ființă fragilă, victimă a unor puternice crize de angoasă, cu tentă paranoică. Alături de el, Adèle își adună toate forțele pentru a-l salva. Iată portretul lui: „Era un magnific și totuși atât de fragil mecanism de precizie. I-am curățat cum am putut mecanismele.

Dar, chiar și așa, mașina refuza să funcționeze. Avea, la treizeci de ani, vârsta unui om bătrân. Spunea: *Geniul matematic este o chestiune de tinerețe*. Războiul îi obligă să imigreze în Statele Unite, Gödel, ca toți marii savanți ai epocii, integrează faimosul Institute for Advanced Study din Princeton. Apropierea de Albert Einstein este atât de mare încât acesta va declara că cea mai mare bucurie a sa, la ieșirea de la birou, era să facă o mică plimbare și să discute cu prietenul său Kurt. Gödel este pentru contemporanii săi un simbol al eleganței matematice aflat într-o căutare aproape mistică a adevărului ultim: „Trebuie să stabilesc dovada existenței unui sistem coerent și fără nicio falie. Trebuie să află dacă acest infinit pe care-l explorez este o realitate sau o decizie. Vreau să aduc mărturie despre avansul nostru într-un univers din ce în ce mai lizibil. Trebuie să descopăr dacă Dumnezeu a creat numerele întregi, l-a creat pe om și toate celelalte lucruri”. Alături de el, veghează figura luminoasă a lui Adèle, femeia care nu știa decât să iubească. Din perspectiva celor doi și sub ochiul atent al naratoarei Anna Roth, scriitoarea ne propune o extraordinară frescă a secolului al XX-lea cu gloria conferită de iluștrii său savanți și, în același timp, cu dezastrul provocat de nebunia oamenilor și de ravagiile războiului. Pe acest fundal, destinul tragic al lui Gödel capătă un loc simbolic în acest peisaj făcut din glorie și din suferință. Ca și în cazul cărții lui Cédric Villani, și aceasta este o tot atât de strălucită lecție despre geniu, inteligență și fragilitate a ființei umane.

1 Cédric Villani, *Théorème vivant*, [Teoremă vie], Editions Grasset, Paris, 2012, 288 p.

2 Yannick Granneck, *La Déesse des petites victoires*, [Zeița neînsemnatelor victorii], Editions Anne Carrière, Paris, 2012, 468 p.